

**INSTYTUT
ANGLISTYKI**

Wydział Filologiczny UŁ

**Recenzja rozprawy doktorskiej mgr. Łukasza Dutki pt. „Live subtitling with
respeaking in Polish: technology, user expectations and quality assessment“.**

Dysertacja doktorska mgr. Łukasza Dutki poświęcona jest jednej z najślabiej zbadanych odmian przekładu audiowizualnego w ogólności, a dostępności mediów w szczególności, mianowicie napisom na żywo metodą respeakingu. Od pierwszych stron tekstu czytelnik może być zaskoczony swobodą, z jaką Autor porusza się w omawianej tematyce. Po części da się to odczucie wytłumaczyć faktem, że mgr Dutka – jak sam o sobie pisze we wstępie do rozprawy – jest jednym z pierwszych polskich respeakerów. Doskonała znajomość branży i zawodu zwykle jednak nie wystarcza do przygotowania rozprawy doktorskiej spełniającej wymagania ustawowe. Mgr. Dutce udało się osiągnąć nadrzędny cel badań naukowych: połączyć kompetencje profesjonalne, wiedzę teoretyczną, ciekawość badawczą i umiejętności metodologiczne w taki sposób, aby sporządzić wartościowy naukowo opis zjawiska służącego potrzebom społeczeństwa.

Rozprawa mgr. Dutki składa się z sześciu rozdziałów, wstępu, zakończenia, oraz elementów dodatkowych. Łączny rozmiar tekstu to 280 stron. Tematykę rozdziału pierwszego łatwo przewidzieć jeszcze przed zapoznaniem się ze spisem treści: to po prostu napisy na żywo w ujęciu teoretyczno-konceptualnym. Takie ujęcie w nieunikniony sposób zmusza Autora do zajęcia stanowiska w kwestii relacji pomiędzy przekładem audiowizualnym a dostępnością mediów; relacje te nadal budzą wątpliwości badaczy, a zatem cel rozdziału pierwszego stanowi pewne wyzwanie. Mgr Dutka radzi sobie z tym zadaniem w sposób bardzo dobry, prezentując na przestrzeni kilkunastu stron zwięzły opis rozwoju przekładu audiowizualnego jako dyscypliny naukowej, opierając się na aktualnym stanie badań, ale nie zapominając o klasycznej literaturze

tel.: +48 42 664 52 20, fax: +48 42 664 52 20

ul. Pomorska 171/173, 90-236 Łódź

e-mail: anglistyka@uni.lodz.pl

przekładoznawczej. Następnie Autor odnosi się do teoretycznych aspektów dostępności mediów, uzasadniając w podrozdziale 1.6 pojęcie studiów nad dostępnością (*accessibility studies*). Być może jest to dyskusja przedwczesna, jako że nawet status studiów nad przekładem audiowizualnym jako odrębnej dyscypliny jest problematyczny; dobrze jednak, że refleksja Doktoranta wykracza poza „tu i teraz”, a więc stan badań i wkład samego Autora.

Kolejne dwa rozdziały kontynuują dyskusję nad napisami na żywo, przyjmując perspektywę diachroniczną. Rozdział drugi koncentruje się na rozwoju i recepcji tej odmiany przekładu, zaś rozdział trzeci prezentuje wykorzystywane metody, techniki i narzędzia. Autor prowadzi swój wywód po linii czasowej, poczynając od eksperymentów z lat 70 ubiegłego wieku, poprzez wykorzystywanie specjalnych klawiatur, rozpoznawanie mowy, aż do czasów pandemii, użycia oprogramowania Zoom i napisów zautomatyzowanych. W tej części pracy doskonale uwidacznia się doświadczenie zawodowe i wiedza Doktoranta. Opis metod, narzędzi i specyfiki napisów na żywo jest w zasadzie kompletny. Co więcej, Autorowi udało się doskonale wyważyć wymogi dyskursu naukowego, pewną hermetyczność tematyki, jej techniczny charakter i brak powszechności. Mgr Dutka stworzył spójny, przekrojowy i wyczerpujący obraz słabo znanego zjawiska, stojącego na pograniczu wielu dyscyplin naukowych, w taki sposób, że czyta się go niemal jak dobrą książkę.

Rozdział czwarty, choć w pełni poprawny, pozycjonuje się nieco poniżej bardzo wysokiego poziomu, do którego Autor przyzwyczyił czytelnika w poprzednich częściach rozprawy. Ten fragment pracy liczy jedynie 9 stron i skupia się na oczekiwaniach odbiorców napisów na żywo. W opinii niniejszego recenzenta Autor powinien rozważyć połączenie rozdziałów czwartego i piątego, podejmującego problematykę oceny jakości napisów na żywo. Modele teoretyczne oceny jakościowej przekładu (np. House 1977/1997) często uwzględniają oczekiwania odbiorcy, zatem takie rozwiązanie wydaje się być logiczne.

Wspomniany powyżej rozdział piąty dotyczy się językowych, technicznych i innych kryteriów oceny jakości napisów na żywo, a także opisanych w literaturze przedmiotu modeli tej oceny. Wzorem pozostałych rozdziałów, jest on bardzo czytelny; podrozdziały są właściwie dobrane i dają pełen obraz czynników branych pod uwagę w przypadku oceny jakości napisów na żywo.

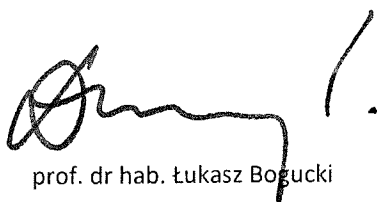
Największą wartość rozprawy mgr. Dutki stanowi rozdział ostatni, będący jednocześnie najdłuższą, bo liczącą blisko 100 stron, częścią dysertacji. Jest to rozdział empiryczny, realizujący cel pracy, a więc badanie jakości polskich napisów na żywo na podstawie próbek z blisko 100 programów telewizyjnych. Opis badania i jego wyników może stanowić swego rodzaju wzór, jako że pod względem metodologicznym trudno mu cokolwiek zarzucić, a wręcz można z niego czerpać inspirację do podobnych badań. Studium oparte jest na bogatej wiedzy teoretycznej i poprawnie zarysowanych założeniach, materiał badawczy jest bogaty i właściwie dobrany, prezentacja metod i wyników bardzo czytelna, zaś wnioski odkrywcze, przekonujące i pouczające. Oprawa graficzna badania, a więc tabele, diagramy i zrzuty ekranu, pozwala czytelnikowi szczegółowo zapoznać się z omawianą problematyką i samemu ocenić wyniki. W opinii niniejszego recenzenta studium opublikowane w rozprawie doktorskiej mgr. Dutki jest niebagatelnym wkładem w stan badań nad jakością napisów na żywo. Następująca bezpośrednio po rozdziale szóstym konkluzja pracy jest szczegółowa, trafna, nowatorska i obiecująca; należy mieć nadzieję, że mgr Dutka będzie kontynuował badania w tym zakresie.

Bibliografia rozprawy składa się z około 120 pozycji, co jest liczbą wystarczającą, biorąc pod uwagę dość hermetyczną tematykę pracy. Mgr Dutka wykazuje się znajomością najnowszej literatury przedmiotu: w bibliografii obecne są pozycje wydane w roku 2021, a nawet 2022. Autor nie stroni także od klasycznej literatury przedmiotu. Drobną usterką wydaje się być dwukrotne uwzględnienie tego samego tekstu (Delabastita 1989). Nieliczne literówki („Tomaszkiewicz”, str. 264) czy odstępstwo od konwencji (Yves Gambier zamiast Gambier, Y., str. 265) nie wpływają na ogólną pozytywną ocenę tej części rozprawy. Należy zresztą zauważyć, że cała praca mgr. Dutki jest napisana bardzo dobrą angielszczyzną, z zachowaniem zasad i konwencji pisania tekstów akademickich; to powiedziawszy, język pracy jest swobodny i nader przyjemny w odbiorze, co może poszerzyć grono czytelników, gdyby praca miała ukazać się drukiem.

Przedłożony do recenzji tekst uzupełniają rekomendacje dla nadawców programów z napisami na żywo, dwa dodatki ułatwiające korzystanie z elektronicznej wersji rozprawy, oraz wyjaśnienie dotyczące zawodowego zaangażowania i doświadczenia Autora. Te elementy mogą

być dobrym świadectwem szczególnego charakteru dysertacji mgr. Dutki. Autor rozprawy jest profesjonalistą, który opiera swoje badania na autentycznym materiale, w nadziei że wnioski, do których doszedł, mogą być przydatne społecznie i skłonić nadawców do rewizji dotychczasowych praktyk w zakresie napisów na żywo. Takie podejście jest ze wszech miar właściwe – badania naukowe mają służyć społeczeństwu, nie zaś wyłącznie badaczom. Znamionuje ono także dojrzałość naukową badacza, który przekonany jest, że już na tym etapie kariery naukowej ma wiedzę i doświadczenie, które mogą okazać się przydatne.

Podsumowując, niniejszy recenzent ocenia przedłożoną rozprawę mgr. Łukasza Dutki bardzo wysoko. Zarówno w warstwie empirycznej, jak i teoretycznej stanowi ona znakomite, wartościowe, ciekawe i praktycznie kompletne ujęcie wciąż nowej odmiany przekładu audiowizualnego / dostępności mediów. Rozprawa mgr. Dutki z nawiązką spełnia określone ustawowo wymagania stawiane pracom doktorskim, a zatem ponad wszelką wątpliwość powinna zostać dopuszczona do obrony. Niniejszy recenzent ma również nadzieję, że wersja drukowana rozprawy wzbogaci nadal niewystarczającą bazę publikacji z zakresu dostępności mediów, a także – co ewidentnie jest również życzeniem samego Autora – wpłynie pozytywnie na jakość produktu przygotowywanego dla potrzeb osób z niepełnosprawnościami. W tej mierze jest jeszcze wiele do zrobienia, nie tylko po stronie nadawców, ale także odbiorców oraz organów nadzorczych. Wydaje się jednak, parafrazując znany cytat przypominany przez Autora na pierwszej stronie pracy, że mgr. Dutka wie, jak należy to zrobić.

prof. dr hab. Łukasz Bogucki

Instytut Anglistyki

Uniwersytet Łódzki